

> portada

OPINIÓ

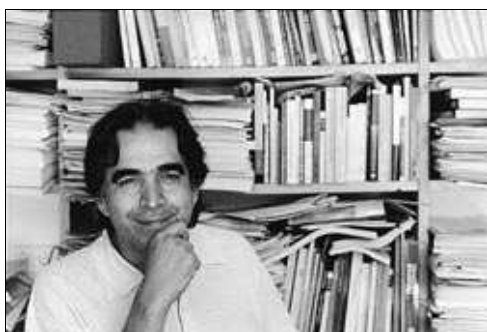
Ciutat, ciutadania, immigració

Text: JOAN SUBIRATS
Il·lustració: SILVIA ALCOBA

> BMM

> correu

> arxiu

©Eva Guillaumet

Mentre gent com Samuel P. Huntington o Giovanni Sartori ens "il·luminen" sobre els grans perills del multiculturalisme, els catalans afirmen en enquestes recents (10 d'abril de 2001) que la immigració és el principal problema de Catalunya. pot semblar exagerat. Pot no compartir-se. Però és innegable

que alguna cosa passa. A poc a poc anem veient com els carrers i barris de Barcelona es van omplint de persones que transporten cultures i costums diferents. Indicis aquí i allà, alguns conflictes explícits i una creixent remor de fons assenyalen que aquest és un tema potencialment complicat.

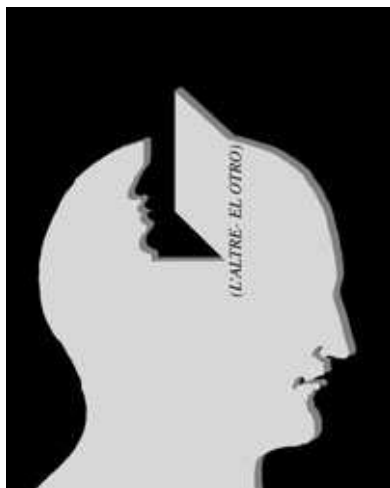
No tenim respostes clares. I aquí tampoc no en trobareu. M'agradaria només ajudar que ens féssim millors preguntes, i potser aprendre entre tots a respondre-les. La meva impressió és que cada cop serà més complicat abordar els temes de les cultures i la ciutadania des de posicions abstractes o genèriques. Necessitem immersió en els temes, en els detalls, més que refugiar-nos, tranquil·litzar-nos amb categories generals que ho aguanten tot.

El cas dels xadors a França és un bon exemple per tractar d'anar més enllà de les consideracions abstractes. Com sabem, a França es va expulsar tres noies de l'escola pública a la qual anaven, ja que feien servir xador o hijab al centre. La base en què es fonamentava l'expulsió era que la seva actitud vulnerava el principi segons qual la religió és a França un affaire estrictament privat, mentre que les institucions públiques, com les escoles, han de mantenir una estricta secularitat. El cert és que vestir d'una determinada forma és, en molts països i en moltes conviccions religioses, no solament una forma d'expressar l'adhesió a una fe, sinó que té per als creients notables dosis d'obligatorietat. Pensem en els sikh, en els jueus, en els capellans o monges que encara veiem, en aquells que circulen de morat per una promesa, o com ara dèiem, en els practicants de certes formes d'islamisme. Si això és així, podríem considerar que cal defensar la prohibició d'una determinada forma de vestir amb arguments una mica més sòlids que afirmant, només, que la nostra tradició és la d'uns poders públics secularitzats. A França, el Consell d'Estat (una mena de tribunal constitucional) va dictaminar que vestir signes religiosos no podia ser prohibit. Només admetia que podia evitar-se'n l'ús a les escoles si es considerava aquesta forma de vestir com una manera de pressionar o proselititzar els seus companys.

A Anglaterra, fa anys que es discuteixen aquestes coses i s'han trobat, penso, solucions força pragmàtiques. En alguns casos es permet l'ús de certes peces de tipus religió per a qui les porta (el barretet dels jueus, el xador de les noies islàmiques o el turbant dels sikh) a condició que tinguin els colors de l'escola en

qüestió. O s'obliga els sikh a treure's els turbants només a les pràctiques de química. En el cas dels xadors, nosaltres tendim a pensar que aquesta vestimenta és una clara manifestació de la submissió de la dona, i rebutjar-ho sembla reassegurar-nos en una certa sensació de superioritat. I potser és precisament aquesta visió prepotent la que està fent que certes dones als països islàmics tornin a vestir el xador o hijab com una forma de demostrar el seu rebuig als valors culturals occidentals, malgrat que mai abans no l'havien portat. Caldria veure si, com diuen alguns, la forma de vestir, d'anar calçades les dones a casa nostra, no són també formes d'expressar aquesta submissió des d'altres pautes culturals. En definitiva, penso que ningú no pot negar que el xador o hijab té una llarga tradició de significació religiosa a certs països de l'islam i que, al marge de les raons ocultes que cadascú imagini, no es pot impedir que es vesteixi així a qui vulgui fer-ho. Caldria, per tant, contextualitzar molt bé les circumstàncies en què hauria de restringir-se'n l'ús.

Al marge dels exemples, millor o pitjor triats, penso que, sens dubte, reconeixem diferents formes de ciutadania, anant més enllà de drets formalment idèntics. La cultura liberal democràtica que acompanya el funcionament de les institucions democràtiques és relativament genèrica. Si bé ens diu com hem d'actuar per ser demòcrates, no ens diu què vol dir ser d'un lloc, sentir-se part d'una comunitat o voler viure d'acord a un ideari religiós determinat. Podem ser ciutadans i al mateix temps reivindicar certes especificitats de la nostra comunitat, del col·lectiu en el qual estem i volem estar integrats? O això significa una agressió a la concepció genèrica que tots som iguals davant la llei i que tots tenim els mateixos drets i deures?

"El pluralisme cultural ha de ser entès com un valor a protegir i no com un fet a tolerar o a amalgamar per fer-ne un tot unitari (...). Hem d'anar més enllà de la igualtat formal (...), restar oberts a la revisió constant".

Les societats que estem intentant crear, lliures, democràtiques, disposades a compartir, necessiten que els seus ciutadans s'hi sentin identificats. Només podran acabar funcionant si les persones que les conformen creuen que tenen entre mans una empresa comuna, que senten com a pròpia. Aquesta implicació no pot basar-se només en un implícit contracte normatiu, que asseguri a aquestes persones els seus drets i llibertats, sinó que cal que se sentin especialment vinculades entre elles. Una democràcia és altament vulnerable a la sensació de desafecció que produeix la constatació de les grans desigualtats existents, o la sensació que el que els afecta no importa gaire a ningú. Per això parlem de comunitat. I per això no m'acaba d'agradar que, en nom d'un aparent universalisme liberal-cosmopolita, el que moltes vegades s'acabi fent és obligar a l'acceptació d'uns trets culturals homogeneïtzadors (i d'això en sabem força, a Catalunya).

En una realitat cada cop més pluricultural, més mestissa, podem trobar-nos que en nom de la igualtat i de la no-discriminació, alguns col·lectius no majoritaris vegin les seves diferències d'identitat i de comunitat amenaçades. En la tradició liberal-democràtica (i més encara en la seva versió francesa-republicana, que tant ens ha influït), les regles i els drets no són sempre tan neutrals com diuen ser en relació amb les identitats individuals, ja que inclouen un conjunt d'elements relacionats amb la llengua, la religió; amb la reconstrucció històrica o la connexió amb unes preteses tradicions "comunes", que van més enllà del que podríem considerar procedimental o universal. Els valors individuals de llibertat, igualtat, dignitat han de ser reconduïts, millorats, perquè incloguin les diferències col·lectives que constitueixen les identitats individuals, entenent el pluralisme no com una solució (més o menys incòmoda) que ens permet coexistir, sinó com un valor que posa en relleu la riquesa de la diversitat. Crec que el pluralisme cultural ha de ser entès com un valor a protegir i no com un fet a tolerar, o a amalgamar per fer-ne un tot unitari.

Cal plantejar-se aquests temes des de posicions de neutralitat cultural? Discutim-ho amb un exemple. Ara fem festa el diumenge. Potser molts no recordem que la fem per un motiu religiós. Altres religions, com sabem, fan festa altres dies de la setmana, divendres o dissabte. Què hem de fer si sorgeix el problema que certs sectors de la nostra població demanen respecte per les seves creences i sol·liciten espais de temps en allò que nosaltres considerem jornada laboral ordinària? Hauríem d'abolir la festa dominical i fer tothom festa el dimecres, per exemple, que no té cap connotació religiosa? Aquesta solució és aparentment neutral, ja que parteix del fet que no és inevitable fer festa un dia amb significació religiosa per a algú i, per tant, si se'n troba un, com el dimecres, que no té aquesta càrrega simbòlica, molt millor. Però, si pensem que el respecte a tothom vol dir respectar les identitats culturals de cadascú i donar-hi l'atenció que cal, més que no pas ignorar aquestes especificitats, aleshores fer festa el dimecres complica la vida als cristians sense que cap altre grup millori la seva situació. Hem de seguir amb la nostra festa tradicional, la que la majoria està acostumada a fer, però garantint temps a aquells que vulguin celebrar la seva festa religiosa un altre dia i deixant que, per exemple els comerciants, tinguin obert els diumenges si tanquen per motius religiosos altres dies de la setmana. Això vol dir, i potser m'equivoco, anar més enllà de la igualtat formal. Vol dir superar l'abstracció per tractar cada tema de manera específica, restant oberts a la revisió constant.

No crec que cada demanda cultural i cada tret identificador hagin de tenir el mateix pes en una determinada societat. El que cal és que a tothom se'l consideri pel que representa, poc o molt, però des de l'acceptació del compromís d'un respecte igual per a tothom. La història compta i també compten les xifres, i també cal considerar la relativa importància que té, per als que reclamen, cada demanda específica. D'aquesta manera potser les nostres versions de cultura tindran força més calibre que les d'una hipotètica i mai neutral cultura universal, indiferent als matissos d'identitat. Tot plegat necessita plantejaments i respostes concretes i específiques. És difícil imaginar que això es pugui fer des d'àmbits territorials molt amplis en els quals es perdi el sentit de comunitat i de responsabilitat col·lectiva. En aquest sentit, proximitat, ciutat i ciutadania són i seran elements imprescindibles en aquest debat.